

УДК 343.2(477)

Рудакевич О. М.,

доктор політичних наук,
професор, академік Академії політичних наук,
професор Тернопільського національного
економічного університету

АКТУАЛЬНІ ІДЕЇ III-ГО НАДЗВИЧАЙНОГО ВЕЛИКОГО ЗБОРУ ОУН (Б) ДЛЯ СУЧАСНОЇ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ ТА ДЕРЖАВИ

Третій Надзвичайний Великий Збір ОУН (б), що відбувся наприкінці серпня 1943 р., коли друга світова війна вступила в критичну фазу, виробив нові засади національно-визвольної боротьби української нації. Лейтмотивом дебатів та прийнятих документів на форумі ОУН була теза про те, що німецько-більшовицька війна докорінно змінила політичні відносини в Україні і створила нову ситуацію в політичному світі. Український народ, його земля та її багатства «стали, – як підкреслено в рішеннях Великого Збору – метою обох воюючих імперіалістів і територією найзапекліших воєнних подій». І далі: «Розраховуючи на власні сили, український народ боровся і бореться надалі проти двох сильних і жорстоких напасників» [2, с.221]. Наголошено, що ОУН виступає проти того, «щоб один народ для досягнення своїх імперіалістичних цілей «звільняв», «брав під опіку» інші народи, бо за лукавими словами приховується огидний зміст – гноблення, насильство, пограбування». Тому боротьба українського та інших поневолених народів має увінчатися національними революціями, які покладуть край злочинницьким війнам імперіалістів і зітруть з лиця землі тюрми народів. Усвідомлення смертельної імперіалістичної загрози для України в німецько-більшовицькій війні та ідея визвольної боротьби і національної революції, які мають спиратися перш за все на «власні сили», були головними стратегемами Організації Українських Націоналістів, яка очолила визвольну боротьбу народу в цей буремний час.

Сьогодні, коли минає 75 років з часу проведення Великого Збору ОУН (б), Україна та її народ знову опинилися в епіцентрі глобального протистояння провідних імперських сил сучасності. Мова йде про путінську Росію та Сполучені Штати Америки, які є вельми агресивними ядерними державами світу, що виявляють великий інтерес до України з її багатими людськими та природними ресурсами та унікальним геополітичним розташуванням. Тому принципові ідеї та настанови українських націоналістів першої половини 40-вих років ХХ ст. є, на наш погляд, вельми актуальними для новітньої України.

Для того, щоб детальніше охарактеризувати політичне становище української держави та суспільства в наш час, звернемося до аналітико-прогностичного документа під назвою «Форсайт 2016: сценарій соціально-економічного розвитку України до 2020 і 2030 років», який підготувала група провідних вітчизняних та зарубіжних науковців під керівництвом ректора Національного технічного університету «Київський технічний університет імені Ігоря Сікорського», академіка НАН України М. Згуровського. З'ясувалося, що з восьми найбільш імовірних варіантів розвитку України до 2030 р. – шість мають негативний характер. На період до 2020 р. – це сценарії «Консервування кризи» (ймовірність реалізації – 50–60 %); сценарій «Суверенний дефолт» (ймовірність настання – 30%), коли у стані

банкрутства держава зовсім не зможе виконувати свої внутрішні та зовнішні зобов'язання; при цьому, як зазначають експерти, – суверенітет держави практично буде втрачено, а принципові питання її функціонування, зокрема влаштування економіки та соціальних інститутів, форми сплати боргових зобов'язань та інші, будуть врегульовуватися на міжнародному рівні» [4, с. 15]; і сценарій «Колапс». Останній може проявитися в умовах продовження конфлікту на Сході України, некерованості виходу України із «несуверенного дефолту» та продовження неефективної державної політики. В Україні «виникне хаотичний революційний стан з декількома центрами впливу різних сил». Появляться мільйони біженців як до Росії, так і країн ЄС, що створить умови для дезінтеграції української держави. Ймовірність такого розвитку подій перебуває на рівні 5% [4, с. 15–16].

До 2020 р. позитивний характер має сценарій «Оптимістичний», але ймовірність його реалізації лише 15%. Він може стати чинним в умовах завершення україно-російської війни, і коли вектори дії влади та соціальної активності населення максимально зблизяться.

Станом на середину 2018 р. очевидною є реалізація сценарію «Консервування кризи», адже продовжується україно-російська війна, влада не спроможна виробити ефективні рішення щодо розвитку економіки та соціальної сфери, подолати всеохоплюючу корупційну кризу, а санкції країн Заходу щодо Росії, її агресивної політики, виявилися малоефективними.

Якщо сучасні неоімперські геополітичні настанови і дії Російської Федерації є очевидними, то імперіалістична сутність США вимагає пояснення. Де-юре Сполучені Штати Америки є федеративною національною державою, але де-факто – це імперія нового типу, наддержава, яка усі регіони планети у більшій чи меншій мірі вважає зоною своїх життєвих інтересів. Вона часто відстоює їх не лише дипломатичними, а й мілітарними засобами, розв'язуючи локальні війни, які провокують глобальні протистояння у світі. Це не в останню чергу стосується і новітньої української держави: США підтримують Україну у першу чергу для того, щоб не дати Росії відновити статус наддержави, а також якнайближче до життєвих центрів РФ розташувати свої ракетні установки. Є чималі підстави говорити про те, що гібридна війна між РФ та США нині відбувається в т.ч. і на території України. Така ситуація нагадує процеси, що відбувались в Україні в роки Другої світової війни. Український народ та українська земля, які перебували в епіцентрі німецько-більшовицької війни, зазнали величезних руйнувань та людських жертв. Сучасні США особливі тим, що свої воєнні дії завжди ведуть на чужій території. Сполучені Штати не доклали належних зусиль, щоб виконати взяті на себе зобов'язання, зафіксовані в Будапештському меморандумі про гарантію територіальної цілісності України, дані спільно з Великобританією та Російською Федерацією в обмін на добровільну здачу українцями ядерного арсеналу. Нинішній президент США Д. Трамп, який прагне будь-що налагодити добрі стосунки з Росією, не проявляє зацікавлення до українського питання. Більше того, появляється все більше підстав говорити про те, що Україна може стати розмінною монетою в майбутніх угодах між цими ядерними державами, коли життєві інтереси української нації будуть здані РФ в обмін на вигоди для США.

Сучасні українські націоналісти та інші щирі патріотичні сили не підтримують надто тісного зближення з США та НАТО. Так, ВО «Свобода» та партія «Правий сектор» виступають за позаблоковий статус України, хоч допускають певну співпрацю з НАТО в інтересах української держави. Ці політичні сили, а також «Національний корпус», своїми

програмними завданнями бачать відновлення ядерного статусу України, адже Будапештський меморандум 1993 року виявився юридично й політично нікчемним [3].

Хто ж може бути союзником України у боротьбі з російським імперіалізмом? В першу чергу – це щирі, безкорисливі сусідні народи. Ще М. Костомаров, Т. Шевченко й інші члени Кирило-Мефодіївського братства у середині XIX ст. розробляли модель слов'янської конфедерації із центром у Києві. Чому б не взяти цю ідею для вироблення моделі колективної безпеки у Східній Європі від посягань як імперської Москви, так й інших ворожих сил?

Сьогодні це може здатися передчасною ідеєю. Але, по-перше, лідери провідних країн Європи уже поставили на порядок денний питання про формування суто європейської системи безпеки, яка не буде залежати від Америки. По-друге, все очевиднішими стають конфлікти між Західною та Східною Європою, що проявляється в постійних демаршах країн європейського сходу у відповідь на неадекватні рішення керівних органів ЄС. В той же час, Україна, як одна з найбільших держав континенту, має істотний шанс стати основою східно-європейського альянсу. Тут варто згадати, що в документах III Великого Збору ООН, підкреслювалася історична місія України – стати провідною силою національно-визвольної боротьби поневолених народів. До речі, в програмах усіх сучасних українських націоналістичних партій наголос ставиться на положенні про зміцнення співпраці з сусідніми державами та локальними міжнародними організаціями: «Організацією за демократію та економічний розвиток – ГУАМ» у яку, крім України, входять Молдова, Грузія та Азербайджан, посилення взаємодії з країнами «Вишеградської групи» (Польщею, Чехією, Словаччиною та Угорщиною), іншими державами Центральної та Східної Європи [3]. Москва робить усе, щоб не допустити такого розвитку подій, провокуючи загострення відносин України із окремими її сусідами, обіцяючи їм шматки «українського територіального пирога», якщо ті будуть підтримувати путінський режим. Для того, щоб стати центром зональної колективної безпеки, Україна має відновити свій ядерний статус.

Не слід забувати, що ознаками імперського утворення може володіти і міжнародна організація, яка завжди має у якості ядра одну чи кілька провідних держав, інтереси яких стоять на першому місці. Ці прояви часто спостерігаються в діяльності Європейського Союзу, який здійснює надто жорстку політику щодо малих держав та нових членів ЄС. Прикладом може бути і Україна, яка, ставши асоційованим членом ЄС, не може домовитися з Німеччиною та іншими зацікавленими державами щодо недопущення побудови газотранспортної магістралі в обхід України (т. зв. «північного потоку-2»). Все більше політичних вимог ставлять до української держави і міжнародні фінансові організації, зокрема МВФ.

Друга важлива безпекова ідея, що знайшла підтримку учасників III Великого Збору ООН-Бандери, – це ідея активного продовження національно-визвольної боротьби зі своїми історичними ворогами з опорою на власні сили та побудови «Української Самостійної Соборної Держави». «Організація Українських Націоналістів, – підкреслюється в програмних настановах Великого Збору, – бореться за те, щоб кожен народ міг вільно жити у власній самостійній державі. Усунення національного поневолення та експлуатації одного народу іншим, система вільних народів у власних самостійних державах – це єдиний лад, який дасть справедливе розв'язання національного та соціального питання у цілому світі» [2, с. 221].

Однією з основних політичних проблем сучасної України є те, що, проголосивши суверенітет, вона не набрала реальних ознак національної держави, яка спроможна наполегливо відстоювати українські інтереси. У той же час є очевидним, що новітні українські революції – Помаранчева та Революція гідності – були спрямовані на продовження національно-визвольної боротьби українського народу як із зовнішніми, так із внутрішніми ворогами та утвердження України як дієздатної національної демократичної держави.

Стратегічним цілям українського державотворення особливо активно протистоїть путінська Росія. Ворожа пропагандистська машина поширює в світі ідеї про те, що Україна – «штучна», «недієздатна», «неспроможна» держава, «держава, що не склалася», «кавзідержава», «failed state». Ідеолог неоевразійства О. Дугін у 2004 р. заявляв: «Єдина Україна – це геополітичний нонсенс... Або вона повинна визначитися в євразійському напрямі, куди більшість її цивілізаційних територій тяжіють, або вона повинна бути розколота. Єдиної України, орієнтованої, інтегрованої на західну європейську цивілізацію, просто не може бути...» [5]. Подібну риторику використовують і офіційні особи Російської Федерації на міжнародних самітах Так, В. Путін, виступаючи у 2008 р. на саміті НАТО в Бухаресті переконував лідерів альянсу в тому, що Україна – це держава, яка не відбулася, і їй не місце в цій військово-політичній організації.

Важко сперечатися з фактом, що на п'ятому році воєнного протистояння з Росією українська держава зазнала значних втрат та руйнувань і, що її державна спроможність (функціональна та інституційна) істотно знизилася. До того слід додати, що значне падіння дієздатності української держави сталося в роки президентства В. Януковича, який фактично здав державу під зовнішнє управління Москви. За обставин, що склалися, окремі політики та політологи висувують ідею запровадження тимчасового зовнішнього управління українською державою з боку західних держав. Чи не суперечить це головній zasadі існування будь-якої держави: бути суверенним утворенням як з точки зору внутріполітичного життя, так і міжнародних відносин? Очевидно, так. Однак, коли питання поставити ширше, то відбувається усвідомлення ймовірності втрати української державності на довгі роки. «Попередній аналіз показує, – зазначає президент Академії політичних наук П. Мироненко, – що в умовах воєнно-політичного конфлікту з Російською Федерацією, яка намагається знищити державну незалежність України як ззовні, так і з середини..., сама Україна не може впоратися [1, с. 13].

Від ідеї зовнішнього управління Україною віддає махровим патерналізмом і національною зрадою – добровільною здачею національного суверенітету. Але Україна мужньо обороняється. Народ, на відміну від влади, має рішучий бойовий настрій і назагал обурюється поведінкою Президента й глави уряду щодо їх ходіння по світу з простягнутою рукою та небажанням подолати корупцію й казнокрадство в державі. На нашу думку, допомога Україні зовні повинна полягати у якнайшвидшому усуненню олігархів від влади, а також у розбудові України як суверенної національної держави. Український народ чверть століття терпить злочинну чужу етнократію. Не випадково з-поміж громадян поширилася думка про «внутрішню окупацію української держави» інонаціональними олігархічними групами. До влади повинні прийти ті, для кого українська національна ідея не порожній звук або красивий лозунг, а заклик до самовідданої боротьби на благо народу. Уся влада та система публічного управління повинні бути трансформовані на засадах національної ідеології, ядро якої – українська ідея.

Під час Другої світової війни ОУН взяла на себе місію провідника революційно-визвольної боротьби і закликала приєднатися до неї інші патріотичні сили. «Ніхто не може стояти збоку. Великий тягар боротьби мусить взяти народ на свої плечі» [2, с. 221] – зазначалося у документах Великого Збору ОУН (б). Сьогодні, коли наближаються чергові президентські та парламентські вибори, усі щирі проукраїнські сили, передусім націоналістичні формування, мають дійти згоди, консолідації та об'єднання. Слід відкинути особисті амбіції та вузькопартійні інтереси і згуртованою колоною під українським національним прапором іти на боротьбу за демократичну владу, за національну державу, за дійсно суверенну Україну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Мироненко П. В. Ідеологія як стратегія формування державної політики / П. М. Мироненко // Соціально-політичні процеси. – С. 11–18.
2. Постанови Третього Великого Збору ОУН (С. Бандери) // ОУН і УПА в 1943 році: Документи. Упорядн.: О. Веселовська, В. Дзьобак, М. Дубик, В. Сергійчук. Відпов. ред. С. Кульчицький. К.: Інститут історії України НАН України, 2008. – С. 221–224.
3. Рівняння праворуч. Короткий путівник українськими націоналістичними партіями [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://ua.112.ua/statyi/chym-vidrizniaiutsia-odna-vid-odnoi-ukrainski-natsionalistychni-partii-346614.html>
4. Форсайт 2016: сценарій соціально-економічного розвитку України до 2020 і 2030 років: анотація / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський. – К.: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», Вид-во «Політехнік», 2016. – 20 с.
5. Что будет, если Украина распадется? Выступление А. Дугина на радио «Эхо Москвы» 04.12.2004 / Информационно-аналитический портал «Евразия». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tvrazia.org/modeles.php?name=Neus&file=article&sid=2089>

Вихрущ А. В.,

доктор педагогічних наук,
професор кафедри психології та соціальної роботи ТНЕУ,
професор кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти

ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ІМЕНІ ІГОРЯ ҐЕРЕТИ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Характерною особливістю Інституту національного відродження на початку 90-тих років був пошук новаторських ідей, спрямованих на розбудову загальноосвітньої та вищої школи. І. П. Герета об'єднав навколо інституту людей, які прагнули використати досвід минулих років, досягнення зарубіжних теоретиків і практиків, новаторський пошук. Ця традиція збереглася до сьогодні. Розглянемо декілька аспектів удосконалення роботи вищої школи.

На нашу думку, насамперед доцільно переглянути питання методики викладання. Ця проблема має ряд аспектів. По-перше, це змістовий компонент. Як приклад, розглянемо зміст авторського курсу «Методика викладання психології». Пропонується 12 тем з відповідними підпунктами.